

ČISTEJŠE POTI, BOLJ CVETOČE GORE

BORUT PERŠOLJA

Naravovarstvena prizadevanja, ki v širšem pomenu vključujejo tako spoznavanje in doživljanje kot varovanje naravnih prvin slovenske pokrajine, že od samih začetkov izhajajo iz gorniških vrst. Zgodovina spoznavanja in varstva narave tako ne more iti mimo delovanja posameznikov kot tudi ne mimo organiziranega delovanja gorniških organizacij (najprej Slovenskega planinskega društva s svojimi podružnicami, kasneje pa Planinske zveze Slovenije s planinskimi društvi). Med najpomembnejše dosežke teh napreznih sodi ustanovitev Triglavskega narodnega parka. Za organizirano delovanje je pomemben mejnik leto 1952, ko je bila na pobudo **dr. Angele Piskernik** ustanovljena »Gorska straža«, ki naj bi bila »samostojna organizacija za varstvo narave s pooblastili za pregon kršilcev.« Čeprav te vloge Gorska straža nikoli ni imela, pa je ideja prerasla v vzgojne, izobraževalne, preventivne in tudi »akcijske« oblike dela, ki so se ponekod v Sloveniji ohranile do danes. Gorska straža je postala »posebna oblika vzgojnega dela na področju varstva gorske narave«.

OBSTOJEČE FORMALNO STANJE

V Častnem kodeksu slovenskih planincev, ki je najtrajnejši izraz volje in pripravljenosti organiziranih obiskovalcev gora, sta spoznavanje in varstvo gorske narave ob področju varnosti v gorah osnovni in nepogrešljivi temelj vsakršnega gorniškega delovanja. Zato ni naključje, da je ta vsebina zajeta takoj za uvodnimi določbami v drugem poglavju (Častni kodeks slovenskih planincev, 1996).

Naloge in dejavnosti s področja spoznavanja in varstva narave, ki zavezujejo vse članice Planinske zveze Slovenije in Planinsko zvezo Slovenijo samo, so zapisane tudi v Statutu Planinske zveze Slovenije, ki je najvišji pravni akt gorniške organizacije. Določila, ki govore tako o načelnih kot konkretnih zadolžitvah in prispevkih posameznih oblik dejavnosti na tem področju, najdemo še v pravilnikih posameznih komisij Planinske zveze Slovenije ter v pravilih planinskih društev.

Le malokdo ve, da znotraj Planinske zveze Slovenije obstajajo še vedno veljavna Pravila za delovanje planinskih organizacij na področju varstva narave (z veljavnostjo od 30. 5. 1975, objavljeno v knjigi Narava v gorskem svetu, str. 242). Pravila urejajo naloge planinskih organizacij (kljub letom je marsikatera med njimi še vedno aktualna), organizacijo dela v društvih in v Planinski zvezi Slovenije ter izobraževanje in naloge gorskih stražarjev.

Omeniti je še potrebno, da je Planinska zveza Slovenije leta 1987 na skupščini obravnavala in sprejela dokument Slovenski alpski svet in planinska organizacija,

marsikaj uporabnega pa je zapisanega tudi v zadnjem gradivu z naslovom Vodila pri delu Planinske zveze Slovenije in planinskih društev, ki ga je obravnavala zadnja skupščina Planinske zveze Slovenije v Mariboru.

Planinska društva in Planinska zveza Slovenije predstavljajo v vsebinskem in številčnem smislu pomemben del civilne družbe. Zanj je značilno, da si s svojim delovanjem prizadeva za dobrobit skupnosti v celoti, vsakršni parcialni interesi urejanja stvari ji jemljejo ugled in kredibilnost. Planinska zveza Slovenije si zato s svojim ravnanjem prizadeva razvijati to načelo civilne družbe, ki jo ločuje od različnih interesnih združenj. Še posebej to velja za delovanje na področju spoznavanja in varovanja gorske narave, saj je prav tu najbolj izpostavljen dobrobit družbe v celoti, vloga in odgovornost Planinske zveze Slovenije pa sta pri tem največja. To, ali bo Planinska zveza Slovenije v Sloveniji dejansko nastopala kot pomemben in sestavni del civilne družbe, je v veliki meri odvisno prav od aktivnega sodelovanja pri problematiki, vezani na gorski prostor.

VARSTVO GORSKE NARAVE V VZGOJNO IZOBRAŽEVALNEM SISTEMU PZS

Planinska zveza Slovenija ima razvit enoten sistem izobraževanja strokovnih kadrov s področja gorništv, ki izhaja iz tradicije in preteklih izkušenj. Sistem se stalno razvija in dopolnjuje tako v organizacijskem kot vsebinskem smislu, saj se porajajo tudi nove (neformalne) oblike izobraževanja, ves čas pa se razvija tudi stroka posameznih področij. Enotni sistem pomeni, da je gorniška doktrina znotraj Planinske zveze Slovenije enotna vsaj do te mere, da omogoča posamezniku, ki vstopi v ta sistem, ob upoštevanju prejšnjih znanj in izkušenj prehajanje skozi različne nivoje strokovnega izobraževanja. Izhajamo iz dejstva, da so gore ene same in da je gorništv celovita dejavnost, ki jo oblikujemo z različnimi oblikami dejavnosti. Po meni dostopnih podatkih je v okviru Planinske zveze Slovenije dvaindvajset vzgojnoizobraževalnih programov za dosedanje strokovnih nazivov.

Delovanje na področju spoznavanja in varstva gorske narave je predvsem odraz zavedanja ter človekove volje in hotene odločitve, da svoje obnašanje prilagodi sonaravnemu, trajnostnemu razvoju. Ker vzgoja in izobraževanje ozaveščata in udejanjata naša hotenja, so ta znanja vgrajena v enoten sistem gorniške vzgoje in izobraževanja.

Planinska zveza Slovenije pri vključevanju teh vsebin ni zamujala, saj so že od oblikovanja prvih učnih programov, namenjenih strokovnim kadrom in drugim članom planinskih društev, te vsebine obvezni sestavni del. Celo več: še preden so ta znanja prišla v redne programe javne šole, so bila že v obtoku strokovne

gorniške javnosti. Današnje stanje kaže, da je za dosego skoraj vseh strokovnih nazivov znotraj Planinske zveze Slovenije potrebno obvladovanje znanj s tega področja. Za nekatere nazive znanje preverjajo tudi z izpitom. Posledice takšne vsebinske naravnosti niso izostale, saj se je stanje zlasti pri nekdanjih aktualnih problemih (trganje rož, smeti ob in na poteh, množični obiski) občutno izboljšalo.

O pomenu vzgojnoizobraževalnega dela je v predlogu Vodil napisano: »Planinska društva morajo z vzgojo in izobraževanjem vseh starostnih skupin članstva širiti zavest o odgovornem obnašanju v gorah. Vzgojnoizobraževalni cilji bodo celostni in usmerjeni v spoznavanje gorništvu kot načina življenja. Le-to zaznamujejo različne oblike gibanja v vseh letnih časih, spoznavanje in raziskovanje ter doživljanje gorá. Zavedamo se, da je vzgojnoizobraževalno delo vseživljenjski proces, ki šele na dolgi rok prinaša otipljive rezultate. Zato bomo tako kot doslej posebno pozornost namenjali mladim. Z družinsko članarino ter družinam namenjenimi akcijami bomo izboljšali stik društev z njimi.«

Vzgoja in izobraževanje strokovnih kadrov je samo eden od korakov k izpolnitvi učnih ciljev. Zavedamo se, da strokovni kadri zaradi številčnosti s svojo dejavnostjo in lastnim zgledom veliko prispevajo k varnejši in naravi prijaznejši podobi slovenskih in tujih gorá. Še zlasti pri uvajanju novosti velja, da je potrebno veliko volje, inovativnosti in življenjske energije. Zato ne čudi, da se je ob uvajanju teh znanj v gorniško organizacijo pokazala potreba po specializiranem izobraževanju strokovnih kadrov s področja spoznavanja in varstva narave. V ta namen sta bila v preteklosti oblikovana programa Gorske straže ter inštruktor predmeta Poznavanje in varstvo gorske narave. Program izobraževanja za Gorsko stražo obsega minimalno pet ur predavanj petih predmetnih področij, vezanih na spoznavanje ter varstvo narave in delovanje Gorske straže. Program za inštruktorje predmeta Poznavanje in varstvo narave mi ni znan. Za zadnje obdobje velja, da je obeh izobraževanj silno malo. O njih se sliši predvsem s Koroškega in Savinjskega, javni razpis objavlja tudi PD Ljubljana Matica.

Vprašanje je, ali je zastoj pri izobraževanju in delovanju obeh strokovnih kadrov posledica izčrpanosti vsebine delovanja ali pa je vzroke za stanje treba iskati predvsem v organizacijskih okvirih.

KAKO NAPREJ

Planinska zveza Slovenije se je že pred časom na vztrajanje Mladinske komisije pri PZS odločila za projekt kvalitetne množičnosti, katerega globalni cilj je usposobiti obiskovalce slovenskega gorskega sveta, še posebej pa člane planinskih društev za samostojno varno gibanje po gorah. To ne vključuje samo tehničnih ukrepov in obvladovanja gibanja, pač pa gre za celosten pristop, ki vključuje tudi doživljanje ter raziskovanje gorá ob zavedanju, da smo v tem občutljivem svetu vsakič znova samo gostje. Ideja na koncu tega stavka ni nova, postaja pa vse bolj temelj našega delovanja – vsak obiskovalec gorá je hkrati tudi njen varuh *ter občudovalec in raziskovalec njenega bistva*.

To področje je bilo v zadnjih letih dobro pokrito s številnimi članki za poljudno, strokovno in najširšo javnost; zlasti odmevne so bile izdaje šestih zgbank s konkretnimi napotki in rešitvami na različnih področjih delovanja v gorah. Kljub vsemu je manevrski prostor »nagovarjanja in sodelovanja« s konkretnim posameznim članom planinskih društev (več kot 80.000!) še vedno zelo odprt in dovzeten za nove ideje in pristope. Nedvomno bi kazalo uresničiti idejo o informativni knjižici, ki bi jo ob vpisu v društvo dobil vsak član, da bi ga seznanjala tudi z njegovimi nalogami na področju spoznavanja in varovanja narave.

Druga ciljna populacija so strokovni kadri Planinske zveze Slovenije. Kot že rečeno, vsebujejo predmetniki in učni načrti vzgojnoizobraževalnih programov za dosego (strokovnega) naziva vsebine (ponekod tudi izpite) s področja varstva in spoznavanja gorske narave (po meni razpoložljivih podatkih to velja za absolutne planinskih šol, mentorje planinskih skupin, vodnike PZS in inštruktorje planinske vzgoje, markaciste in inštruktorje za pota ter alpiniste in športne plezalce). Že v preteklosti je veljalo, da so lahko »polnopravni člani Gorske straže vsi planinci, ki so uspešno opravili katerikoli planinski tečaj z najmanj štirimi urami obveznih predavanj o poznavanju in varstvu narave«. Sedanje izobraževanje za vodnike PZS (na primer v številu ur) precej presega tako ta določila kot tudi osnovni program za Gorsko stražo.

Glede na v praksi oblikovano načelo, ki pa še ni postalo uradna maksima Planinske zveze Slovenije, da je vsako vodenje pedagoški proces, kar pomeni, da ob vsakokratnem ravnanju prelivamo naučeno v konkretno ravnanje, in to v prvi vrsti z zgledom, lahko rečemo, da je sedanje težišče naravovarstvenega delovanja nedvomno na »posrednih« strokovnih kadrih in ne na specializiranih (gorski stražarji, inštruktorji predmeta Poznavanje in varstvo narave). Zaradi kvalitete njihove usposobljenosti in številčnosti so učinki njihovega dela bolj razširjeni in hitreje pridejo med obiskovalce gorskega sveta, kot če bi za to skrbeli le gorski stražarji. Komisija za varstvo gorske narave naj ob dvomu v doseganje vzgojnoizobraževalnih ciljev pri izobraževanju vodnikov pripravi predlog za dodatno izobraževanje v enem izmed ciklusov izpopolnjevanj za vodnike PZS, hkrati pa naj prevetri obstoječi predmetnik in učni načrt

Turisti na ognjeniku

Še sedem let po izbruhu vulkana na japonski gori Unzen, ko je umrlo 43 ljudi, so se skoraj natančno pred letom dni, lanskega aprila, na vrh gore spet lahko povzpeli turisti, predvsem seveda planinci. Po ugotovitvi tamkajšnjega observatorija ognjenik miruje, zadnjič pa je bruhal maja leta 1996. Vrh Fugen, visok 1359 metrov, je eden od treh vrhov gore Unzen. Po skoraj 200 letih je vulkan v gori znova oživel 17. novembra 1990. Sedem mesecev pozneje je na predmestje Shimabare začelo padati vroče kamenje. Umrlo je 43 ljudi, skoraj 2300 pa jih je tedaj ostalo brez domov. V observatoriju sicer neprestano opozarjajo, da je ognjenik, četudi trenutno miruje, še vedno aktiven.

za vodnike PZS. Verjamem, da bo vsaka strokovno argumentirana razprava uspešna in dobro sprejeta.

Pri tem še vedno ostaja odprto vprašanje posebnega, specializiranega izobraževanja gorskih stražarjev in inštruktorjev predmeta Poznavanje in varstvo narave. Zdi se mi, da je današnje stanje, ki traja že dobro desetletje, predsem posledica izpolnitve osnovne naloge. V preteklosti je bila zasluga Komisije za varstvo gorske narave ta, da so ta znanja prodrla povsod tja, kjer je potrebno. Gorska straža je torej nedvomno izpolnila celo vrsto pričakovanj, če želi preživeti v prihodnje, pa mora poiskati nove vsebine in oblike dela. Ob premišljevanju o novih vsebinah je potrebno razmišljati tudi o statusu izobraževanja – če gre za strokovni kader, katerega delovno področje je usmerjeno v posredovanje pridobljenih znanj drugim (»naprej«), ali gre pri tem predvsem za osebno rast, obogatitev in širitev znanja s tega področja.

20. oktobra 1998 so se člani predsedstva PZS udeležili sestanka z ministrom za okolje in prostor **Pavletom Gantarjem**. Minister jih je seznanil s tem, da so v pripravi teze zakona o visokogorju in je Planinsko zvezo Slovenije povabil k sodelovanju pri oblikovanju teh tez. Čeprav se od takrat še ni nič zgodilo – vabila h konkretnemu sodelovanju še ni –, pa je bilo že v razgovoru predlagano, naj zakon predvidi tudi pomoč prostovoljcev pri ozaveščanju in nadzoru obiskovalcev gorskega sveta (podobno kot delujejo prostovoljni nadzorniki Triglavskega narodnega parka). Morda bi kazalo pri snovanju novih vsebin v programu izobraževanja Gorske straže razmišljati tudi v tej smeri.

NALOGE KOMISIJE ZA VARSTVO GORSKE NARAVE

Namesto posebnega izobraževanja za inštruktorje predmeta Poznavanje in varstvo narave se mi zdi smiselno pripraviti dodatno izobraževanje za sedanje inštruktorje planinske vzgoje. Ti so »splošnoizobraževalni« strokovni kader za vzgojo in izobraževanje s področja gornišstva. S svojim znanjem inštruktor planinske vzgoje zdaj pokriva naslednjo vzgojnoizobraževalne programe: akcija ciciban planinec, akcija mladi planinec, planinska šola, mentorji planinskih skupin, vodniki PZS, vaditelji orientacije PZS ter programi z zagotovljenim minimalnim obsegom gorniških znanj – tedni turne smuke in tečaji gornišstva. Pri treh programih inštruktor planinske vzgoje aktivno sodeluje kot izobraževalec strokovnih kadrov (mentorji planinskih skupin, vodniki PZS, vaditelji orientacije PZS). Ker je inštruktor planinske vzgoje »splošnoizobraževalni« strokovni kader, nima posebnih specialističnih znanj, ima pa širino in dovolj temeljnega znanja, da mu uspešno delati na naštetih področjih. Sistem izobraževanja za inštruktorja planinske vzgoje je tudi bolj ali manj jasen. Nedvomno bi se dalo že v osnovnem izobraževanju kaj postoriti, predvsem pa v vsakoletnih inštruktorskih usklajevanjih, kjer meljejo teme, ki so vključene v triletni cikel izpopolnjevanj za vodnike PZS.

Tretje je področje samoizobraževanja oziroma dostopnosti strokovne literature. Zadnja izdaja Narave v gor-

skem svetu datira v leto 1982, članki za posamezne učbenike so sicer novejši, bi pa vseeno kazalo na tem področju narediti kaj novega. Ob tem je potrebno dodati, da potrebujemo posameznim starostnim in motivacijskim skupinam prilagojeno branje.

Naloge Komisije za varstvo gorske narave so torej vezane na naslednja vsebinska področja:

- budno spremljanje, usmerjanje in sodelovanje pri izpeljavi različnih strokovnih in znanstvenih projektov (koristno bi bilo tudi naročanje in financiranje za nas zanimivih raziskav) in čimprejšnje prenašanje novih in preizkušenih znanj na vsa področja gorniškega delovanja znotraj Planinske zveze Slovenije;
- sodelovanje pri pripravi zakonskih rešitev, ki posegajo v gorski svet;
- stalna prisotnost in stalno opozarjanje na ravnanje in odločanje na vseh ravneh v okviru PZS;
- razvijanje ugleda nevladne organizacije;
- pregled ter dopolnitve in popravki obstoječih formalnih aktov PZS;
- pregled ter dopolnitve in popravki vzgojnoizobraževalnih programov PZS za dosego strokovnih nazivov;
- pregled učnih gradiv in oblikovanje enotne doktrine;
- vodenje centralnega registra Gorske straže.

Letos Regijski park Snežnik

Letos bodo, kot napovedujejo, ustanovili Regijski park Snežnik (RPS), ki bo po površini največji naravni park v Sloveniji. V začetku lanskega decembra, ko je bilo to uradno sporočeno, so predstavniki ministrstva za okolje in prostor na tiskovni konferenci v Postojni tudi povedali, da ni več dilem, ali naj bi se park imenoval Notranjski ali Snežnik. Rečeno je tudi bilo, da ga je z 20 milijoni tolarjev že finančno podprla nizozemska vlada v okviru programa MATRA, strokovno pa nizozemsko kraljevsko združenje za varstvo narave.

Park bo obsegal skoraj tisoč kvadratnih kilometrov površin. V njem bo šlo predvsem za varstvo narave, hkrati pa tudi za razvojno naravnost, saj je cilj ustanavljanja takega parka tako kakovostnejši režim varovanja naravne in kulturne dediščine kot tudi ustvarjanje pogojev za hitrejši razvoj krajev in prebivalstva, ki bo živelo v parku.

Kot je konec lanskega leta dejal minister za okolje in prostor **Pavel Gantar**, bodo z barvno zgibanko najprej natančno seznanili prebivalce krajev v bodočem parku, kaj lahko od njega pričakujejo, po široki javni razpravi bo ministrstvo pripravilo besedilo vladnega odloka, ki bo dva meseca v javni razpravi, nato bodo pripombe s terena uskladili in jih vnesli v prečiščeno besedilo odloka, poleti ali najpozneje zgodaj jeseni letos pa bo vlada sprejela odlok o ustanovitvi RPS. Če se bo vse uspešno izteklo, bo snežniški prak model za ustanavljanje drugih načrtovanih regijskih parkov v Sloveniji.